

Vitalie TELIPAN,

lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

PROTECȚIA DATELOR DE IDENTITATE ALE MARTORILOR ȘI ALE ALTOR PARTICIPANȚI LA PROCESUL PENAL

Rezumat

Uneori acuzații sau chiar terții încearcă să influențeze conținutul declarațiilor obținute de la martori sau de la alți participanți la procesul penal ori exercită presiuni, în orice altă manieră, asupra persoanei martorului ori a apropiaților lui pentru a evita inconvenientele sau pentru a se răzbuna pentru declarațiile care îi acuză. Iată de ce o protecție eficace a datelor de identitate a martorilor nu trebuie să tindă doar la protejarea acestora, sau dacă este cazul, a altor persoane, împotriva unor asemenea dezagremente, ci ea trebuie, în același timp, să garanteze ca stabilirea adevărului în proces să fie, pe cât posibil, fiabilă.

Cuvinte-cheie: protecție, martori, participanți la procesul penal, date de identitate.

Summary

Sometimes the accused or third parties are trying to influence the content of the statements obtained from witnesses or from other participants in the criminal investigation, or in any other way, to put pressure to the witness or to the relatives of the person, aiming to avoid inconveniences or to retaliate the statements accusatory. This is why an effective protection of the witnesses' identity data, which should not only try to protect them against the disagreement, but it must at the same time to ensure the ascertainment of the truth in the process of being as far as possible, reliable.

Keywords: protection, witnesses, participants in the criminal investigation, identity data.

Introducere. Codul de procedură penală al Republicii Moldova reglementează printr-o normă generală obligația organului de urmărire penală și a instanței de judecată de a lua măsurile prevăzute de legislație pentru ocrotirea vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor părții vătămate, martorului sau altor persoane participante la procesul penal, precum și membrilor familiei acestora ori rudelor apropiate, precum și pentru identificarea vinovaților și tragerea lor la răspundere [1, art.215], dar condițiile, categoriile măsurilor de protecție propriu-zise și organele responsabile au fost prevăzute de Legea nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.112-114/ 434 din 27.06.2008.

Astfel, prin legea sus-numită, legiuitorul încearcă să pună în funcțiune un sistem de măsuri pentru asigurarea securității participanților la procesul penal a căror viață, integritate corporală, libertate ori proprietate sunt amenințate ca urmare a faptului că dețin date pe care au acceptat să le furnize-

ze organelor judiciare și care constituie probe concludente cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave [2, art.1].

În acest articol se efectuează cercetarea asigurării confidențialității datelor de identitate ale părții vătămate, martorului sau altor persoane participante la procesul penal, precum și membrilor familiei acestora ori rudelor apropiate prin prisma aplicării măsurii de protecție stipulate la art. 14, alin.(1), lit. a) al Legii nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal - PROTECȚIA DATELOR DE IDENTITATE A PERSOANEI PROTEJATE.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului propus, au fost aplicate metodele: istorică, logică, comparativă și interpretativă.

Rezultate obținute și discuții. Partea vătămată, martorii și alți participanți la procesul penal, pe lângă drepturile procesuale recunoscute, au dreptul la protecție, în anumite condiții și în anumite categorii de cauze penale. Acest drept reiese din obligația, prevăzută în Codul de procedură penală a Repu-

blicii Moldova, organului de urmărire penală, procurorului sau, în funcție de caz, instanței de judecată de a lua măsurile prevăzute de legislație pentru ocrotirea vieții, integrității corporale, libertății sau bunurilor participanților la proces și, în condițiile legii, ale rudelor apropiate și membrilor de familie ai acestora [1, art.215].

O asemenea reglementare a fost impusă de existența unor forme grave de manifestare a fenomenului criminalității, cum sunt crima organizată, terorismul, traficul de droguri, spălarea de bani, traficul de persoane sau crima la comandă [3, p. 104; 4, p. 331], care modifică procedura generală de audiere în calitate de martori ai celor care se expun unor amenințări și intimidări din partea infractorilor, făcând necesară protecția datelor de identitate ale persoanelor, asigurarea securității deplasării martorului sau a schimbării, pe o perioadă de timp, a domiciliului sau a reședinței sale etc.

În doctrină [5, p. 12], s-a subliniat că uneori acuzații sau chiar terții încearcă să influențeze conținutul declarațiilor obținute de la martori sau alți participanți la procesul penal ori exercită presiuni, în orice altă manieră, asupra persoanei martorului ori a apropiaților lui pentru a evita inconvenientele sau pentru a se răzbuna pentru declarațiile care îi acuză. Iată de ce o protecție eficace a martorilor nu trebuie să tindă doar la protejarea acestora, sau dacă este cazul, a altor persoane, împotriva unor asemenea dezagregamente, ci ea trebuie, în același timp, să garanteze ca stabilirea adevărului în proces să fie, pe cât posibil, fiabilă. S-a remarcat [6, p. 336] că, deși metodele științifice de administrare a probelor sunt într-o continuă ameliorare, mărturia rămâne pentru procesul penal un mijloc de probă de o importanță primordială, cu toate că dreptul moldovenesc modern este orientat spre o anumită neîncredere contra mărturiei.

Protecția datelor de identitate ale persoanei protejate este una dintre măsurile de protecție prevăzută la art.14, alin.(1), lit. a) al Legii nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Potrivit Legii nr.105 din 16.05.2008 protecția datelor de identitate ale persoanei protejate se asigură prin nedivulgarea informației referitoare la ea.

În decizia de aplicare a măsurilor respective de protecție și în acordul de protecție se precizează proporția de nedivulgare a datelor de identitate, precum și, după caz, perioada de aplicare a măsurilor [2, art.15, alin.(1) și (2)].

Reglementarea sus-menționată este însă prea vagă, fiind necesare dispoziții procedurale care să garanteze executarea acestei măsuri. De asemenea, legea RM cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu face nici o precizare în legătură cu înțelesul noțiunii de „date de identitate”, stabilind la art.25, alin.(1), lit.a) CPP RM că „hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, emisă de procuror ori de instanța de judecată, trebuie să conțină datele cu privire la persoană în conformitate cu art.358 alin.(1) din Codul de procedură penală, care se aplică în modul corespunzător”.

Astfel, datele referitoare la identitatea martorilor și altor participanți la procesul penal sunt:

- numele, prenumele și patronimicul;
- anul, luna, ziua și locul nașterii, cetățenia;
- domiciliul;
- ocupația și datele despre evidența militară;
- situația familială și datele despre existența în întreținerea lui a altor persoane;
- studiile;
- datele despre invaliditate;
- datele despre existența titlurilor speciale, gradelor de calificare și a distincțiilor de stat;
- dacă posedă limba în care se desfășoară procesul;
- alte date, precum și orice alte elemente care ar putea servi la identificarea celui în cauză.

Pentru aceasta, vor fi avute în vedere și prevederile speciale ale Legii RM nr. 273 din 09.11.1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte; Hotărârea Guvernului RM nr. 1452 din 24.12.2007 pentru

aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier.

Este vorba de datele menționate în actele de identitate: pașapoarte, buletine de identitate, permise de ședere și documente de călătorie, permise de conducere, certificate de înmatriculare a autovehiculelor și alte documente necesare persoanei în relațiile cu statul, așa cum ele apar ca evidențiate în sistemul național de evidență a populației, potrivit legii.

Dintre atributele juridice de identificare a persoanei fizice, din punctul de vedere al procedurii penale, interesează, în egală măsură, numele, prenumele, domiciliul și starea civilă, ca elemente de bază cu ajutorul cărora se stabilește, de regulă, identitatea persoanei, dar și alte elemente, cum sunt cele enumerate de art.358 CPP RM: data și locul nașterii, numele și prenumele părinților, cetățenie, studii, situația militară, loc de muncă, ocupație, adresă, antecedente penale și alte date pentru stabilirea situației sale personale. Aceeași valoare ar putea s-o aibă și pseudonimul sau porecla care nu face altceva decât să completeze numele, precum și alte date cu caracter personal, cum sunt imaginea și vocea persoanei sau celelalte elemente de „identificare criminalistică” [5, p. 166].

Pentru identificarea persoanelor fizice în cele mai variate raporturi juridice, legislația, jurisprudența și doctrina folosesc termenul „nume” atât în sens larg (lato sensu), cât și în sens restrâns (stricto sensu). În sens larg, prin „nume” se desemnează numele de familie și prenumele împreună, iar în sens restrâns – numai numele de familie. Procedura specială utilizează, așa cum se observă din cuprinsul art.358 CPP RM, sensul restrâns al termenului, făcând referire explicită la nume și prenume, dar cu același conținut, ambele având rolul de individualizare a persoanei fizice în familie și în societate.

În doctrina penală s-a remarcat, pe bună dreptate, că în general, dreptul nu apreciază anonimatul, oricare ar fi formele inserării lui în viața juridică. Astfel, deciziile jurisdicțiilor

trebuie să menționeze numele magistraților care le-au emis, iar actele juridice trebuie să fie semnate. În materie penală, la fel, numele este un element esențial. Luând în considerare denunțul anonim, dreptul și doctrina recunoaște, în general, că informația anonimă ar putea fi de o importanță considerabilă în urmărirea penală, deoarece, cel mai adesea, ea poate deschide calea probelor decisive, care s-ar fi pierdut în absența ei și care ar putea constitui suportul acuzației, în ciuda sursei obscure din care provine [7, p. 42]. În acest context, s-a subliniat că instanța de la Strasbourg distinge între utilizarea declarațiilor anonime ca probe ce justifică o condamnare și care sunt insuficiente și faptul de a se sprijini în stadiul informației pe surse ca cele ale indicatorilor oculte [8, p. 302; 9, p. 142]. Poziția Curții Europene constă astfel în a autoriza utilizarea denunțului anonim în timpul anchetelor și instrucțiilor, ceea ce face, în acest fel, ca denunțul anonim să participe la descoperirea autorilor infracțiunilor, indicându-i ca eventuali culpabili. Acesta însă nu va putea sta la baza obținerii unei probe, decât dacă nu constituie singurul element al acuzației [5, p. 169].

Legiuitorul nostru s-a simțit nevoit să instituie, în mod explicit, anonimatul mărturiei în vederea asigurării protecției martorilor și altor participanți la procesul penal. Tehnica anonimatului a fost determinată, pe de o parte, de împrejurarea că, uneori, dezvăluirea numelui deschide posibilitatea unor reproșuri privind declarațiile pe care martorul le-a putut face în cadrul unui proces penal, iar pe de altă parte, de estimarea ca insuficiente a sancțiunilor aplicabile faptelor de represalii sau amenințări asupra martorilor, în modalitatea împiedicării participării la proces.

Măsura are însă un caracter general, ea înglobând toate datele care ar putea fi relevante pentru identitatea martorului (într-o varietate și într-un număr infinit), precum și mijloacele concrete de disimulare a acestora, impuse de necesitatea asigurării unei confidențialități depline.

Acest mod de reglementare reprezintă, fără îndoială, o consecință a anonimatului complet promovat de legiuitor, care presupune

ne trei categorii de obligații corelative.

Direcția protecția martorilor reprezintă o subdiviziune structurală a MAI, abilitată cu funcții de asigurare a securității participanților la procesul penal a căror viață, integritate corporală, libertate ori proprietate sunt amenințate ca urmare a faptului că dețin date pe care au acceptat să le furnizeze organelor judiciare și care constituie probe concludente cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Astfel, aceasta are, potrivit art.6, alin.(4) din legea nr.105 din 16.05.2008, atribuția de a asigura confidențialitatea deplină a informațiilor și datelor gestionate.

Pentru aceasta Direcția protecția martorilor „emite acte departamentale privind administrarea bazelor de date, modalitățile de asigurare a maximei siguranțe a confidențialității, alte acte menite să asigure aplicarea eficientă a măsurilor de protecție” [2, art.6, alin.(4)]. Documentele referitoare la includerea persoanei în program vor fi păstrate în condiții de maximă siguranță a confidențialității [2, art.28, alin.(2)]. După părerea noastră, este vorba de toate documentele care sunt necesare, potrivit legii, în vederea declanșării programului de protecție, cum sunt: propunerea de includere în program, cererea persoanei de includere în programul de protecție, hotărârea procurorului sau, după caz, a instanței de judecată cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, cererea prin care persoana a atacat actul de refuz al procurorului sau instanței de judecată să examineze cererea ori să emită o hotărâre cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, acordul de protecție al persoanei aflate în stare de pericol;

pentru martorul protejat însuși. Din cuprinsul obligațiilor enumerate în articolul 12, alin.(1) din Legea RM cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal rezultă în mod clar obligația principală a acestuia de a păstra secretul cu privire la identitatea sa reală, aceasta fiind, de fapt, esența instituției protecției, cu consecința certă a excluderii martorului din program și deci a încetării acestuia, atunci când nu respectă obligațiile asumate a căror trăsătură fundamentală, definitivă, o constituie însăși confidențialitatea.

Este evidentă această obligație, din moment ce se prevede expres că martorul protejat nu trebuie să divulge datele privind măsurile de protecție, alte date referitoare la programul de protecție menționate în acordul de protecție; și să se abțină de la orice acțiune care ar putea pune în pericol realizarea programului de protecție, inclusiv să nu comunice cu anumite persoane fără permisiunea organului abilitat;

pentru organele procesului penal. Este vorba, după caz, de organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată (sesizată cu judecarea fondului cauzei). Aceasta se deduce, în mod implicit, din cuprinsul prevederilor referitoare la conținutul propunerii de includere în Program, care aparține organului de urmărire penală în faza urmăririi penale și procurorului în faza judecării, și la procedura acordării beneficiului protecției în raport cu competența procurorului care instrumentează cauza (care efectuează personal urmărirea penală sau care supraveghează urmărirea penală), sau a instanței sesizate cu judecarea cauzei [5, p. 170].

În conformitate cu prevederile ordinului MAI nr. 47 din 04.02.2009 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind modul de aplicare a măsurilor de protecție a martorilor și altor participanți la procesul penal în sistemul Ministerului Afacerilor Interne, temeiuri pentru aplicarea măsurilor de protecție a persoanei servesc următoarele [10, pct. 26]:

– existența stării de pericol real în privința persoanelor care au statut procesual de [10, pct.2, 3]: martor în cauză penală aflată în fază de urmărire penală sau de judecată, potrivit art.90 din CPP RM; parte vătămată în cauză penală aflată în fază de urmărire penală sau de judecată, potrivit art.59 din CPP RM; victimă în cauză penală aflată în fază de urmărire penală sau de judecată, care acceptă să coopereze până la începerea procesului penal; bănuit, învinuit, inculpat care acceptă să depună declarații ce pot constitui probe concludente cu privire la o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă ori să furnizeze informații privind pregătirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave; condamnat în timpul

executării unei pedepse privative de libertate care acceptă să depună declarații ce pot constitui probe concludente cu privire la o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă ori să furnizeze informații privind pregătirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave; persoană care nu are o calitate procesuală, dar care acceptă să furnizeze informații privind pregătirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave; rudele apropiate și membrii de familie ale acestora în condițiile Legii cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, și anume amenințarea cu moartea, aplicarea violenței, nimicirea sau deteriorarea averii, ori alte acțiuni ilegale asupra persoanei, în legătură cu contribuirea ei la procesul penal;

- depunerea ori acceptarea depunerii unor declarații privitoare la infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, fie depunerea ori acceptarea depunerii unei informații până la începerea procesului penal;

- declarațiile ce constituie probe concludente în descoperirea infracțiunilor sau în judecarea obiectivă a cauzei penale.

La propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, procurorul care conduce urmărirea penală ori procurorul ierarhic superior emite o hotărâre privind aplicarea măsurii de protecție – protecția datelor de identitate – în condițiile art.215 CPP RM, care trebuie să conțină:

- datele cu privire la persoană în conformitate cu art.358 alin.(1) din CPP RM, care se aplică în modul corespunzător. Suplimentar la datele menționate, se anexează cazierul judiciar;

- referire la existența unei cereri scrise a persoanei care urmează a fi protejată;

- statutul procesual al persoanei sau, după caz, lipsa acestuia;

- descrierea cauzei aflate în fază de urmărire penală sau de judecată;

- datele și informațiile furnizate de persoană, caracterul lor concludent și probatoriu, circumstanțele în care persoana a intrat în posesia datelor și a probelor furnizate sau pe care le va furniza;

- date care confirmă starea de pericol;
- estimarea posibilităților de recuperare a prejudiciului cauzat prin infracțiune;

- date referitoare la situația financiară a persoanei;

- recomandarea privind aplicarea acestor măsuri de protecție singure sau cumulate cu alte măsuri de protecție, inclusiv cu măsurile urgente și/sau cu măsurile de asistență;

- alte date relevante, după caz.

Hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție se remite imediat în adresa Direcției protecția martorilor sau în cel mult 24 de ore, în condițiile art.215 CPP RM, executarea ei fiind obligatorie.

Direcția, în termen de până la 30 de zile, verifică datele expuse în privința existenței pericolului real, determinând modul de realizare a protecției datelor de identitate ale persoanei vizate și a altor măsuri de protecție, urgente și/sau de asistență, după caz, indicate în hotărâre.

Examinând materialele acumulate, Direcția protecția martorilor ia o decizie care trebuie să conțină:

- data hotărârii cu privire la aplicarea măsurilor de protecție;

- date cu privire la persoana care urmează a fi inclusă în program;

- informații despre fondul cauzei aflate în fază de urmărire penală sau de judecată;

- eventualul pericol la care este expusă persoana în privința căreia se vor aplica măsurile de protecție;

- măsurile de protecție care se preconizează a fi aplicate.

Decizia de aplicare a măsurilor de protecție în privința persoanei aflate în stare de pericol este luată de șeful Direcției în termen rezonabil, nu mai mare de 30 de zile de la emiterea hotărârii cu privire la aplicarea măsurilor de protecție.

În cazul în care hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție nu corespunde cerințelor prevăzute în lege, șeful Direcției solicită prin decizie corectarea inexactităților. Organul emitent al hotărârii este obligat să se conformeze în termen de 3 zile.

Măsurile de protecție stabilite în de-

cizie sunt realizate în termenele stabilite de către Direcție, în conformitate cu prevederile programului. Despre realizarea tuturor măsurilor se raportează conducătorului Direcției, care este responsabil de realizarea măsurilor în ansamblu.

Informația despre aplicarea protecției datelor de identitate a persoanei vizate și a altor măsuri de protecție, urgente și/sau de asistență, după caz, se sistematizează în Direcție (care dispune de bază de date) și se înregistrează într-un registru de formă stabilită, în care este indicat organul care a emis hotărârea despre aplicarea măsurilor de protecție, data primirii hotărârii, temeiul (nr. dosarului penal, art.), măsura de protecție, numele, prenumele, patronimicul persoanei protejate, organul responsabil de realizarea măsurilor de protecție, datele despre anularea protecției, motivul, nota. Registrul este numerotat, cusut, sigilat, înregistrându-se în registrul de inventar al cancelariei Direcției. La completare este strict secret și termenul de păstrare este permanent.

Concluzii. Având în vedere cele expuse mai sus considerăm că prevederile legale stipulate în Codul de procedură penală al Republicii Moldova și Legii nr.105 din 16.05.2008 referitoare la măsura de protecție - PROTECȚIA DATELOR DE IDENTITATE - sunt prea vagi și sunt necesare dispoziții procedurale care să garanteze executarea acestei măsuri. De asemenea, legea RM cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nu face nici o precizare în legătură cu înțelesul noțiunii de „date de identitate”, stabilind la art.25, alin.(1), lit.a) CPP RM că „hotărârea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție, emisă de procurori de instanța de judecată, trebuie să conțină datele cu privire la persoană în conformitate cu art.358 alin.(1) din Codul de procedură penală, care se aplică în modul corespunzător”.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, publicat în Monitorul Oficial nr. 104-110/ 447 din 07.06.2003.
2. Legea nr.105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.112-114/434 din 27.06.2008.
3. R.M. Stănoiu, O. Brezeanu, T. Dianu, Tranzitia și criminalitatea, București, Ed. „Oscar Print”, 1994.
4. D. Baciuc, S.M. Rădulescu, V. Teodorescu, Tendințe actuale ale crimei și criminalității în România, Ed. „Lumina Lex”, București, 2002.
5. Gh. Mateuț, Protecția martorilor. Utilizarea martorilor anonimi în fața organelor procesului penal, București, Ed. „Lumina Lex”, 2003.
6. R. Legeais, L'avenir de la procédure pénale en Suisse, în Revue pénale suisse, 1992.
7. V. Valette, La personne mise en cause en matière pénale, Université d'Auvergne, L.G.D.J., Presses Universitaires de la Faculté de Droit de Clermont-Ferrand, 2002.
8. V. Berger, Jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de l'Homme, Sirey, 7ème édition, 2000, nr.1103.
9. C.E.D.O., Hotărârea Windisch vs Austria din 27 septembrie 1990, în Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 1991.
10. Ordinul MAI nr. 47 din 04.02.2009 cu privire la aprobarea Instrucțiunii cu privire la modul de aplicarea măsurilor de protecție a martorilor și altor participanți la procesul penal în sistemul Ministerului Afacerilor Interne.